

Stranke in strankarstvo

Politološko srečanje, Dolenjske Toplice 1994

Slovensko politološko društvo se je odločilo, da šesto redno strokovno srečanje nameni strankam in strankarstvu. Posvet se je iz Ankarana preselil v Dolenjske Toplice.

Z novo državo smo slovenski politologi v žarišče najprej postavili parlament, osrednjo politično institucijo liberalne demokracije. Zatem smo tematizirali nastajanje slovenske državnosti in lani utrditev demokracije. Stranke so letos prišle nekako na vrsto. Za sabo imajo že dvoje neposrednih volitev, združevanja in razdruževanja, koaliranje, menjavale so vladne in opozicijske statuse itd. strankarskega izkustva se je kar nekaj nabralo in kriči po strokovni obravnavi.

Poleg tega so stranke jedra moderne politike. V njih se izkazuje politični pluralizem in moderna politična demokracija. Od nastanka dalje so bile stranke predmet analize družboslovcev in političnih mislecev. Tako že Madison v znanem eseju št. 10 ugotavlja, da so »skriti vzroki strankarstva vsajeni v samo naravo človeka«, po drugi strani pa je sprevidel, da je »duh strankarstva okužil naše javne uprave«. Kako odpraviti to napetost med potrebnostjo strank in njihovo totalitarno usmerjenostjo? Madison predlaga ureditev vseh med seboj nasprotujočih si interesov z zakonodajo in z delovanjem vlade. Ker ni mogoče odpraviti vzrokov strankarstva, je treba brzdati njegove posledice.

Za klasiko strankoslovja veljata deli Mihala I. Ostrogorskega: Demokracija in organizacija političnih strank (1902) in Roberta Michelsa: Teorija in sociologija političnih strank (1911). Na Slovenskem smo nekako ujeli duh časa. Leta 1912 je Ljudevit Furlani utemeljeval pisanje svoje knjige z naslovom O najvažnejših političnih in socialnih strujah ai kratki uvod v praktično politiko s tole ugotovitvijo: »Naše preprosto ljudstvo ni še vajeno čitati političnih knjig. To nas pa ne sme plašiti, enkrat je treba začeti.« Ko smo Slovenci leta 1919 dobili »prvo svojo« državo, so se stranke ukrojile po podobi nove države. Stranke so postale pomembne, svojo veljavo pa so skušale še okrepiti. Slovenska ljudska stranka je leta 1920 objavila Politični katekizem, v katerem poziva modre glave in državljane, da »temeljito študiramo tisto znanost, ki nas bo učila tvoriti dobro državo: politično znanost«. Le nekaj let po klasičnih delih strankoslovja smo tudi na Slovenskem dobili prvo poglobljeno obravnavo političnih strank izpod peresa Albina Ogrisa z naslovom Politične stranke (1926).

Druga slovenska država je postopno ukinila stranke in uvedla družbenopolitične organizacije, s katerimi se je politologija tudi v Sloveniji strokovno ukvarjala. V tem kontekstu se je razvijalo tudi vedenje o strankah. Tretjo slovensko državo, ki je končno narejena po vzoru nacionalne države in izpeljana na polju hegemonije liberalne demokracije, so vpeljale stranke in strankarstvo. Zlasti volitve 1992. leta so dokazale, da je Slovenija strankarska država. Vdori nestrankarskih sentimentov in poskusi zbijanja kredibilnosti strankam, parlamentu in volitvam pa kažejo, da se stranke v vseh delih političnega telesa Republike Slovenije še niso uveljavile.

Organizirano in poglobljeno strokovno ukvarjanje s strankami je bilo do zdaj

na Slovenskem fragmentarno in najbrž bo tako tudi naprej. Ima pa vsekakor častitljivo tradicijo. Poleg tega obstaja nekaj institucionalnih zagotovil, da se bo tradicija ohranjala. Na oddelku za politične vede se je uveljavil predmet politične stranke, ki ga je zasnoval prof. dr. Stane Kranjc in ga danes predava doc. dr. Danica Fink Hafner. V okviru Centra za politološke raziskave pod vodstvom prof. dr. Adolfa Babiča poteka raziskava, ki se deloma ukvarja tudi s sodobnimi političnimi strankami na Slovenskem. Posvet in zbornik referatov tako nista pomenila in ne pomenita konca v nekem dolgotrajnem preučevanju političnih strank, temveč predstavljata odločno voljo slovenskih politologov, da se spoprimejo s tem ključnim političnim subjektom sodobne demokracije. Tako gre v prvi vrsti za program in odpiranje tem, pa tudi za spodbudo, ki bo vodila v smelejše raziskovanje strank, in za utemeljevanje potrebe po strokovni politološki refleksiji strankarskega življenja. Posvet je skušal zdramiti stranke, da stopijo na pot sodelovanja s stroko tudi pri občutljivih vprašanjih, ki zadevajo strukturo in metode dela strank.

Stranke nikakor niso monopol politologov, čeprav smo ravno mi v prvi vrsti usposobljeni in poklicani, da se z njimi ukvarjamo. Stranke so tudi družbeni pojav, pravni pojav, posegajo na področje množičnih občil itd. K delu smo zato povabili vrsto kolegov iz drugih strok: zgodovinarje, komunikologe, socialne psihologe, pravnike, obramboslovce in sociologe. Referati so objavljeni v zborniku z naslovom Stranke in strankarstvo, ki se še da dobiti na Fakulteti za družbene vede.

Prvi dan posveta so udeleženci iz Slovenije predstavili svoje referate. V popoldanskem delu posveta je bila okrogla miza na temo Zakon o strankah. V razpravi se je pokazalo, da oblikovalci zakona niso pritegnili k sodelovanju strokovnjakov s področja preučevanja strank. Pripombe so letele predvsem na število ustanovnih članov stranke, ki je bilo tedaj še 400 (zdaj 200), in na zelo visok delež državnega financiranja strank. Čeprav so bile k sodelovanju povabljene vse parlamentarne stranke, so se razprave udeležili le predstavniki liberalnega foruma pri LDS, predstavnica SDSS in predstavnik krščanskih demokratov.

Na posvetu so v mednarodnem delu sodelovali tudi ugledni strokovnjaki iz tujine. Profesor Malcolm Punnett iz Velike Britanije je predstavil referat, ki je objavljen tudi v zborniku, z naslovom Izbira in vloga strankinega voditelja: primer Britanije v primerjalni perspektivi. Najnovejša dogajanja na italijanskem političnem prizorišču je predstavil Roberto Toniatti v referatu Kaj po partitokraciji? Italija je bila klasičen primer proporcionalnega volilnega sistema in velikega števila strank po eni strani, po drugi strani pa primer čvrste pentakracije: vlade petih strank. Velike spremembe v začetku devetdesetih let so pometle s prejšnjimi strankarskimi veljaki in tudi s strankami, prinesle pa so nov fenomen Berlusconi. Berlusconi ni bil voditelj klasične stranke, pač pa si je volivce pridobil s pomočjo televizije. Na primeru Italije se zastavlja vprašanje, koliko je propad socializma tudi spodbuda za reforme zahodnih političnih sistemov. Miroslav Kusy iz Bratislave je analiziral strankarska dogajanja na Slovaškem in predstavil nezadovoljstvo ljudi z odcepitvijo od Češke republike. Elisabeth Wolfgruber in Barbara Blumell sta predstavili razvoj avstrijskega socialnega partnerstva, brez katerega ni mogoče razumeti stabilnosti avstrijske republike in tudi ne delovanja strankarskega sistema. Nenad Zakošek je razčlenil strukturo in dinamiko strankarskega življenja na Hrvaškem. Njegova temeljna teza je bila, da strankarska struktura ne izhaja iz enoznačnih družbenih cepitev, temveč iz globokih političnih in ideološkokulturnih razcepov hrvaškega volilnega telesa. Svojo tezo je podkrepil z bogatim empiričnim gradivom. Radislawa Gortat je spregovorila o oblikovanju in življenju strank na

Poljskem. Opozorila je na vodilno vlogo bloka Solidarnosti, ki ni bil zgolj sindikat, ki je določal potek sprememb na strankarskem prizorišču. Šele volitve 1993 so z zmago levice prekinile nekajletno osrednjo vlogo Solidarnosti v političnem prostoru Poljske.

Posvet je ponovno zbral slovensko politologijo na enem mestu in pokazal, kaj zmore tu in zdaj. Spodbudno je, da so do izraza prišli tudi mlajši, ki dajejo razpravam novo dinamiko. Sodelovali so tudi kolegi, ki se s strankarstvom tudi praktično ukvarjajo kot strankarski funkcionarji ali svetovalci. Njihovi prispevki so posvet še posebej obogatili.